

Iversnæs'

— det senere Wedellsborgs —

Historie.

Ved Pastor A. R. Idum, Føns.

16. Decbr. 1922 var der forløben 250 Aar, siden Grevskabet Wedellsborg blev oprettet. Dette er den ydre Anledning til nedenstaaende Afhandling, som jeg har faaet Opfordring til at skrive, skønt en Fadmand kunde have gjort det meget bedre. Stoffet findes spredt paa flere Steder, og en Del deraf har tidligere været trykt i vore Aarbøger. Men det følgende vil prøve paa at give en samlet Fremstilling af Godsets Historie.

Allerede 1295 nævnes Niels Hamundsen Litle som Ejer af Husbygaard. Denne har sikkert været en Helgaard og har ligget inde i Landsbyen Husby. Niels Hamundsen skænker i nævnte Aar i sit Testamente sin Gaard i Skrillinge og 2 Gaarde i Kavslunde By som Vederlag for Sjølemesse. Han har ogsaa betænkt Kerte Kirke og de fleste af Kirkerne i Odense, især Graabrødrenes, hvor han vilde begraves. »Enhver af Tjenerne paa hans Gaard Husbygaard skulde have $\frac{1}{2}$ Mark Penge foruden sin sædvanlige Løn.« Han er da sikkert død kort efter.*)

1320 nævnes Anders Pedersen Stygge af Slægten Galen som Ejer af Iversnæs. Dette betyder vistnok, at Gaarden da er bleven flyttet ud paa Halvøen af samme Navn. Der er i den nuværende Hovedbygning paa Wedellsborg bevaret det nederste Stokværk af et gammelt firkantet Taarn, et Barfred, skjult af Overpudsning; det hidrører sikkert fra denne Tid. — Se herom Aarbogen for 1919, Side 440. — En Tuve Galen nævnes 1365 som Valdemar Atterdags Marsk og maa vel tilhøre samme Slægt.

*) Skaaningen Jon Litle til Tommerup var Erik Menveds Drost og døde 4. 8. 1309.

Derefter kom Gaarden paa Holstenernes Hænder og ejes da af Lyder og Klaus (Nikolaus) Krummedige. Erik Menved havde jo 1317 pantsat hele Fyen til Grev Gert af Holsten (»den kullede Greve«), og denne indsatte sine Vasaller omkring paa alle Gaardene i Vestfyen; saaledes fik Henneke (Johan) Hummersbüttel Hindsgavl i Forlening, og Iversnæs har altsaa maattet følge med, uden at vi kender de nærmere Omstændigheder derved. — Det var en ond Tid for vort Land under dette Fremmedherredømme. En af vore Krøniker, (Scr. rer. Dan. VI., S. 629) der antagelig er skreven før Aar 1400, siger, at »disse Grever og deres Tjenere borttog alle Genstande af Værdi, alle Klenodier og alt, hvad der i Riget var skønt at se til, og førte det til fremmede Lande.«

Lyder Krummedige nævnes paa Grevernes Side i Fredslutningen mellem Valdemar Atterdag og de holstenske Grever ved Vindinge Aa (ved Nyborg) 26. 7. 1353. Han var bleven fangen i Krigen og skulde nu udvexles med en Steen Duenest.*)

Klaus Krummedige nævnes allerede 1340 som en af Grev Gerts Tilhængere. Det er vistnok ogsaa ham, der nævnes ved Freden i Kolding 7. 7. 1365 iblandt de 48 Underskrivere paa Grevernes Side; men der nævnes han kun som Væbner. For Resten nævnes der ved denne Lejlighed ikke mindre end 8 Personer af Navnet Krummedige; den vigtigste er Ridder Nicolaus (Claus) van deme Krummedike med Tilnavnet Meseke. Han er sammen med en Sivard Dosenrode Opmand i Forliget paa Grevernes Side.**)

— Iøvrigt var det først ved denne Fred, at Kong Valdemar kom i endelig Besiddelse af den sidste — vestlige — Halvdel af Fyen, som Greverne havde haft i Pant. Den holstenske Adelsslægt Krummedige kom herind fra Sønderjylland og blev optagen i den danske Højadel; senere kom den til Norge og kom til at spille en Rolle i det norske Rigsraad under Unionen.

Senere nævnes Jens Stigsen som Ejer af Iversnæs. 1356 nævnes en Ove Stigsen som Valdemar Atterdags Kammermester; han tilhører vel samme Slægt.

Ditlev Berneke Skinkel bliver fra 1383 Ejer af Iversnæs. I Aktstykkerne kalder han sig Berneke, men i hans Segl staar der Ditlev; rimeligvis har han haft begge Navne. Slægtens Vaaben var 3 Søblade i Sølv paa blaa Bund; den uddøde paa Mandssiden 1563 (De senere Skinkels Vaaben er en rød Lilje). Han er Søn af en indvandret Holstener, idet alle-

*) C. E. F. Reinhardt: Valdemar Atterdag, S. 606.

**) Samme: S. 608 og 610.

rede hans Fader: Otto Skinkel, kaldet Schele — var Landsdommer her paa Fyen. Sønnen blev en god Mand for sit nye Fædreland; men man var rigtignok ogsaa god mod ham. Allerede fra 1382 til sin Død var han Lensmand paa Hindsgavl, og efterhaanden kom han dels ved Køb, dels ved Forlening i Besiddelse af de fleste Godser og Borge heri Vestfyen, saaledes Enggaard (det senere Gyldensteen), Langesø, Dallund og Margaard. Fra 1397 nævner han sig til Frøbjerg; her under de høje Banker byggede han sig et lille lunt og sikkert beliggende Stenhus. Fra 1400 faar han i Pant af Dronning Margrethe for et Laan paa 2000 Mark: Rugaard med Skovby Herred og Bogense By samt Harrikslev Birk og Vissenbjerg Sogn. Mellem 1395 og 1418 har en Saxo Olaf tilskødet Berneke Skinkel 2 Gaarde i Tenelstorp (Tellerup) i Øsleff Sogn i Vendzherret.*)

Berneke Skinkel har sammen med Jens Stigsen i 1396 taget Sognevidne paa, at Godset i Emtækær By og Tangetorp (Tanderup) Sogn havde ligget under Iversnæs fra gammel Tid og i Nikolaus Krummediges Tid uden at være solgt eller afhændet derfra. Jens Stigsen har derefter levet endnu 1396 og synes endda endnu at have haft Part i Iversnæs. Berneke Skinkel var 1387 med til at hylde Dronning Margrethe i Odense, og 1397 var han med i Kalmar ved Unionens Oprettelse. Ved denne Lejlighed blev han Ridder; desuden var han Rigsraad m. m., 1418 døde han. Han var gift første Gang med Hilleborg Christensdatter Frille og senere med Karen (Catharina) Jensdatter Kiste, der overlevede ham til c. 1427. De blev alle begravede i St. Hans Kirke i Odense, og i Følge Bircherod læstes der paa hans Ligsten: »Omnes orate Dei ministri pro eis!« Stenen er forlængst forsvunden. En Datter Cecilie blev gift med den svenske Rigsraad Peder Hogenskild, medens Sønnen af første Ægteskab Otte arvede Iversnæs.**)

Otte Skinkel har fortsat sin Faders Værk med at erhverve Jordegods, særlig vel ved at samle og afrunde sine Besiddelser, og han har ikke været bange for at tage Kampen op med selve Kongemagten. Allerede Aaret efter Faderens Død

*) Henrik Knudsen Gyldenstjernes Breve ved A. Thiset, 1897.

**) Ovenstaaende om Berneke Skinkel er i alt væsentlig hentet fra biografisk Lexikon. Vedel Simonsen kalder Berneke S.s Hustru for Karen Sture, men dette har jeg ikke fundet bekræftet. At hans første Hustru hed Hilleborg, fremgaar af Sønnens nedenfor anførte Gavebrev.

har han saaledes Strid med Kronen om Ejendomsretten til Føns; dette fremgaar af et Landstingsvidne, der er udstedt i Odense 11. 11. 1419. Se herom Aarbogen for 1921. — 1423—28 var han Landsdommer i Fyen. 23. 6. 1439 er han med til at underskrive Opsigelsesbrevet til Kong Erik af Pommern.

1442 har han Strid med Lensmanden paa Hindsgavl om nogen Jord i Skamby Sogn.

Han døde 1449 og var gift med Cecilie Ludvigsdatter Barsebæk, der overlevede ham, idet hun kalder sig Enke i et Skøde, hun 7. 4. 1450 har udstedt.

Ved Gavebrev af 22de Marts (St. Pouls Dag) 1446 stiftede han en Sjølemesse for sig og sin Hustru, sin Datter og Svigersøn og for sine Forældre og testamenterede hertil alle Vends Herreds Præster: 3 Gaarde i Asperup Sogn med alle deres Indtægter. Dette Gavebrev blev konfirmeret af Biskop Knud Gyldenstjerne Francisci Dag 1529 og stadfæstet af Kong Kristian den 5te under 5te Februar 1687. Det er trykt i Hofmanns Fundationes. Det mærkelige er, at dette Kalentegods til Vends Herreds Præster, — som det kaldes — der oprindelig blev stiftet for en katolsk Sjølemesse, har overlevet Reformationen og endnu er i Behold. Formodentlig har Stifternes Slægt været mægtig nok til at hindre, at det blev inddraget i 1536. Om dette Kalentegods henvises iøvrigt til min Artikel i Aarbogen for 1919, Side 407 ff. Men da selve Gavebrevets Ordlyd ikke er anført, gengives det her:

»Alle Mænd, dette Brev ser, hører eller læser, hilser jeg, Otte Skinkel af Iversnæs, Ridder, kærlig med Vor Herre. Kundgør jeg det for alle Mænd med dette mit aabne Brev, at jeg af fri Vilje, og af min kære Hustrus Cecilie, Hr. Knud Henriksens, Ridder, og min kære Datters, Jomfru Hildeborgs Vilje, haver undt, opladt og skødet hæderlige Herrer Sognepræster i Vends Herred og alle deres Efterkommere, 3 mine Gaarde i Vends Herred og i Asperup Sogn beliggende. En Gaard i Asperup, som Hans Andersen iboer, og skylder aarlig 1 Ørte Byg, 8 Skilling lybsk, 1 Faar, 1 Lam, 2 Gæs og 2 Høns. Item en Gaard i Baaring, som Niels Pedersen iboer, der skylder 1 Ørte Byg, 8 Skilling lybsk, 1 Faar, 1 Lam, 2 Gæs, 2 Høns (og) 2 Skpr. Havre. Item en Gaard i det samme Sted Baaring(e), som Anders Bang iboer, og skylder 1 Ørte Byg, 13 Skilling lybsk, 2 Gæs, 2 Høns (og) 2 Skpr. Havre til Taknemligheds Ære for min Sjæls Frelse, for min kære Hustru Cecilie, Hr. Knud Henriksens, min kære Datters Jomfru Hildeborgs, og for min kære Faders Sjæl, Hr. Benedikt (!) Skinkels og for min Moders, Fru Hildeborgs, og for alle deres Sjæles Frelse, som jeg er skyldig at gøre godt for, paa saadan Vilkaar, at fornævnte hæderlige Præster, der nu bor i Vends

Herred, og alle de Præster, der efter kommer, skulle gøre mig og mine Venner, som nu fornævnte ere, en højtidelig Begængelse en Gang om Aaret, som er Tirsdagen næst efter St. Olufsdag [29. Juli] uden al Hjælp, Rede og Hinder, med Messe og anden Gudstjeneste, som herefter staar skrevet: Først om Morgen paa fornævnte Dag, førend Messen begyndes, da skulle de holde vigilijs med 9 Lektier, item skulle de dernæst holde en sungen Sjølemesse for de fornævnte gode Folks Sjøle og for alle gode Folks Sjøle; item Højmessen sungen af Vor Frue, siden de andre Messer skulle tilgaa, som det da bør at være. Item skulle de fornævnte Præster — de som nu ere og de, som kommer efter, — holde mig, min Hustru, Hr. Knud, Jomfru Hildeborg, min Fader og min Moder in memoria i alle deres Messer, og det skal skrives i alle deres Messebøger circa memoriam vivorum & mortuorum. Item tilbyder jeg mig og mine Arvinger fornævnte Gods og Gaarde fornævnte hæderlige Præster at fri og frelse for hver Mands Tiltale, som Lands Lov udviser og at forsvare de fornævnte Gaarde og Gods for Gæsteri eller anden Tyngsel. In cujus rei testimonium sigillum meum, una cum sigillis dominorum nobilium & discretorum, videlicet Domini Canutti Henrici militis, Nicolai Rantzau armigeri & Henrici Balm, proconsulis in Medelfart. Datum Anno Domini 1446.«

Den i Gavebrevet nævnte Datter Hilleborg Skinkel (død 1494) — som vistnok var eneste Barn — var altsaa den Gang trolovet med Rigsraad Knud Henriksen Gyldenstjerne (født c. 1430, død 1467). Denne Mand var efter et Sagn i Familien stærkt paa Tale som Kongsemne i 1448, idet Enkedronning Dorothea gjerne vilde have giftet sig med ham. Men da han som anført allerede 1446 var trolovet med Jomfru Hilleborg, og en saadan Trolovelse ansaas for ligesaa bindende som Ægteskab, maa Sagnet være urigtigt. Ved Jomfru Hilleborgs Ægteskab gik Iversnæs altsaa over i Gyldenstjernernes Eje, hvøri Gaarden forblev til c. 1626. Knud Henriksen var Søn af Rigsraad Henrik Knudsen Gyldenstjerne til Restrup (ved Nibe) og Hustru Anna Munk, kaldet den »overmodige.« Henrik G. omtales 1396 og 1397, da Ægtefællerne skænker Gods til Odense St. Knuds Kirke for Sjølemesser, idet de vilde begraves der. 1403 nævnes han for et Overfald paa en Provst i Thy, hvorfor han maa bøde 1000 Mark. 1423—25 var han med Kong Erik paa hans store Udenlandsrejse. Ved Kristoffer af Bajerns Død 1448 var han ældste Medlem af Rigsraadet. — Foruden Sønnen Knud havde Ægteparret 3 Døtre: Sofie, Ellen og Kirstine, der blev gift henholdsvis med Erik Ottesen Rosenkrands, Eske Jensen Brok (senere med Corfits Rønnov) og Marsken Claus Rønnov († 1486). Henrik Knudsen Gyldenstjerne døde 1456.

Sønnen Knud Henriksen Gyldenstjerne blev Ridder ved Kristoffer af Bajerns Kroning i 1443 og Rigsraad 1460. Ved sin Død testamenterede han til sin Svigersøn Peder Bille sin sorte Barse (et Krigsskib) med alt Tilbøhør: Bøsse, Værge og Køkkentøj, 800 Mark værd; men Enken gav ham 3 Bøndergaarde i Stedet for Barsen. Knud Henriksen var endnu en ung Mand, da han døde 1467 og blev begravet i St. Hans Kirke i Odense. Det er sikkert hans Enke (Fru Hilleborg), der har bygget det — nu nedrevne — Kapel paa Kirkens Nordside; Slægtens Vaaben — en syvtakket Guldstjerne paa blaa Bund — var anbragt udvendig, udført i Mursten; det findes nu paa Kirkens Ydermur. I Kirken findes endnu den store Ligsten over Ægtefællerne, desværre berøvet alle sine prægtige Metalprydelser. Efter den Rest af Inskription, der endnu kan læses paa Stenen, døde Fru Hilleborg 5te Februar 1494.

Foruden Sønnen: Henrik Knudsen Gyldenstjerne havde Ægteparret Døtrene: Karen G. († 1528), der blev gift med Jørgen Daa til Enggaard († 1503), og Anne G. († 26. 7. 1521), der blev gift med Peder Bilde til Svanholm. Disse Søstre havde Arvepart i Iversnæs (se nedenfor!) Henrik G. har imidlertid ved Køb eller Mageskifte skaffet Søstrenes Arvepart i sit Eje. I »Danske adelige Brevkister« ved A. Thiset (1897) findes bl. a. følgende i »Henrik Knudsen Gyldenstjernes Breve:

C. 1500: »Skadebrev — skal være Skødebrev — af Jørgen Daa paa Føensby, og Skoff.« (Fønsskov).

C. 1500 »Peder Bildes Skødebrev paa Iversnæs med Abrandtzø (Brandsø) og Sparre tornn terium.s«

1499 tilskøder Ridder Henrik Knudsen G. til Restrup til Peder Bilde af Svanholm følgende arvede Gods: Kjærsgaard. Bordbjerggaard og en Gaard i Vejrup i Vederlag for andet Jordegods [sikkert det ovenfor nævnte]. Odense, 28. 6. 1499.

Henrik G. ejede foruden Iversnæs ogsaa Restrup og Rugaard — der indtil hans Død var forenet med Ivernæs, dog kun som Len. Desuden fik han af Kong Hans ved Skøde af 1. 7. 1506 en hel Del Gods, bl. a. Risbro i Føns Sogn og Frøbjerg i Orte Sogn, hvilket Kongen havde konfiskeret fra Margrethe Brøk og hendes Mand, den svenske Rigsraad Nils Clausen Sparrel.*)

Henrik Knudsen Gyldenstjerne var Kong Hans' Yndling og var 1486 med Kongen i Norge. 1488 blev han Rigsraad og Ridder. Han udmærkede sig i det hele i Unionskrigene; bl. a. var han med i Sverige ved Rødebro 1497. I sin Ungdom havde han som from Katolik gjort en Pilgrimsrejse til det hellige Land, i

*) Se Aarbogen for 1920, Side 530.

den Anledning pantsatte han 4 Bøndergaard. Det er sikkert ogsaa ham, der har hjembragt et rundt Billede — malet paa Træ — fra 15. Aarh. af Johannes Døberens Hovede paa Guldgrund, som opbevares paa Wedellsborg. Endvidere har han rejst det store Stenhus paa Wedellsborg, hvis underste Rum nu er Kapel. [Se Aarbogen for 1919, Side 441]. Han døde paa Iversnæs 14. Novbr. 1517 og blev begravet i St. Hans Kirke i Odense. Paa Ligstenen ses han afbildet i fuld Rustning med det store Slagsværd i højre Haand og Hjælmen staaende ved sine Fødder. Indskriften er dansk og lyder: »Her ligger erlic welbyrdigh Mandt och strenghe Rydder Her Henrich Knudsen til Refstrup, som døde paa Iversnæs Løffverdagh den nest effther Sancte Mortensdagh 1517, hvis Siell Gudt haffve.«

Hans Hustru hed Karen (Karine) Bille, en Datter af Bent Bille til Søholm og Hustru Ermegaard Frille. Henrik G. og Baren Bille havde ikke mindre end 22 Børn; af disse naaede dog kun de 10 den voksne Alder.

Den mest bekendte blandt Børnene er den sidste katolske Biskop i Fyens Stift: Knud G., der siden giftede sig og gik over til den lutherske Lære; han arvede Vosborg m. m. og døde 8. 12. 1568. Endnu ét af Børnene havde valgt den gejstlige Løbebane, nemlig Jørgen G., der døde ugift som luthersk Vikarius i Odense 3. 5. 1551.*) 2 af Børnene, nemlig Bendt og Frans var døde før 1530; Bendt blev »slagen i Sverige« (under Unionskrigene). Desuden nævnes: Otte, Gabriel (til Restrup) Mogens og Christoffer (om hvem se nedenfor), samt Datteren Margrethe.

St. Nicolaus Dag (6te Decbr.) 1530 holdtes der et stort Skifte paa Iversnæs mellem Moderen og Børnene efter deres Fader.***) Heri nævnes alle de ovenfor omtalte Børn. Moderen, Karen Bille faar heri Lov til at beholde Iversnæs uskiftet indtil sin Død. Foruden Hovedgaardene Restrup og Iversnæs nævnes i Skiftetbrevet: Ollidt, Brandtzø, Føensby, Sparretornu, Rigbro (Risbro) med al deres Tilligelse . . . iblandt Skøvene nævnes: Fraberii Skov og Øreke Skov (?). Det er vistnok Karen Bille, som har bygget det lange, smalle Hus paa Iversnæs, der strakte sig fra det gamle Barfred imod Syd, hvor det afsluttedes med en Kamgavl; det var i 2 Stokværk med Kælder. Der skulde jo ogsaa være Plads til alle de mange Børn. — Karen Bille døde 8. 4. 1540 og blev begravet i Odense St. Hans Kirke i en Tinkiste, hvilken Begravelsesmaade 1576 blev forbudt af Kong Frederik II.

*) »Danske Magazin« IV, S. 161.

**) Samme: IV., S. 177—180.

Efter Moderens Død ejede Børnene endnu i nogen Tid Gaarden i Fællesskab, især dog Mogens og Christoffer G., der efterhaanden udløste de andre Søskende af Hovedgaarden. 1540 fik Christoffer saaledes en Gaard i Husby Holme (»Holme, Huse«) af sin Broder Jørgen; 1542 fik »Hr. Mogens til Iversnæs«, af sin Broder Otto Sparretorn, en Gaard i Føns By med hans Andel i Fønsskov, 7 Gaarde i Fjelsted, Grimmerløkke og Ladegaard i Pant for 1120 rinske Gylden; men 1548 overdrog han sin Andel i Hovedgaarden til Christoffer for 3 Bøndergaarde, saaledes at denne fra 1548 blev Enejer. 1545 gav Kong Christian III. ham og Arvinger Ørslev Kirke med Patronatsrettigheden; Føns Kirke var vistnok kommen under Iversnæs c. 100 Aar tidligere.

Mogens Gyldenstjerne (født 1485, død 1569) var med Kong Kristian den 2den i Sverige og bar Hovedbanneret ved Upsala, hvor han blev saaret (1520). Som Løn herfor blev han samme Aar Ridder i Stockholm. Derefter drog han til Palæstina, hvor han badede sig i Jordanflodens Vande og blev Ridder af den hellige Grav. Efter sin Hjemkomst deltog han i Grevefejden. 1534 tillod Grev Christoffer af Oldenburg »Hr. Mogens G., sin tro Mand og Raad, at beholde Iversnæs og alt det øvrige Gods, hans Moder og Søskende ejede i Fyen, saalænge, indtil ogsaa disse gik ham (Grevnen) til Haande paa egne og Kong Kristians Vegne.« Senere blev han Slotsherre paa Akershus i Norge, som han forsvarede mod Kristian den 2den; han svigtede altsaa dennes Sag ligesom Broderen Biskop Knud. Men i Maj 1534 blev han selv lokket i en Fælde af Mahnø Borgere, som en Tid holdt ham fangen paa Raadhuset. 1539 fik han en Tredjedel af Brandsø af Broderen Knud for en Gaard i Nørre Ore. Under Kong Kristian den 3dje blev han brugt som Diplomat, var Admiral og Statholder i København indtil 1567. Han var over 84 Aar, da han døde i København S. 10. 1569. Han var gift med Anna Mouritsdatter Sparre (død 1564) og havde med hende 22 Børn, hvoraf de fleste dog døde som unge. Ingen af dem er særlig bekendt.

Christoffer Gyldenstjerne, der altsaa 1548 blev Enejer af Iversnæs, nævnes ogsaa til Aagaard i Jylland. I Anledning af, at Margrethe Broks og Niels Sparres Dattersøn Nils Pedersen Bjelke havde faaet Løfte om at faa sit fyenske Gods tilbage, foretog Kong Kristian den 3dje i 1541 og 1547 et Mageskifte med Christoffer G. (»vor Mand og Tjener«; han var nemlig Kongens Sekretær), hvorved denne som Erstatning for Risbro m. m. faar Hybæks Mølle, Tellerup, Udby o. fl. Steder.*) Christoffer G., døde 1562 paa Iversnæs; han var gift

*) Kronens Skøder. Se Aarbogen for 1920, Side 530 f.

med Anna Tønnesdatter Pasbjerg, der døde 1587. Begge ligger begravede i Husby Kirke. En Kirkeklokke paa Wedellsborg bærer Anna Pasbjergs Navn, og hun synes at have været en ret myndig Dame. Hun havde Patronatsretten til de 4 Kirker: Husby, Føns, Ørslev og Ejby, og hun forbød Præsterne ved disse Kirker at lade deres Præstegaardsjord »beskrive«, saaledes som Kongen havde forordnet det 13. 4. 1572.*) Hun og hendes Børn modsatte sig ogsaa Biskop J a c o b M a d s e n s Forsøg paa at fjærne Helgenbillederne i deres Kirker; se saaledes for F ø n s K i r k e s Vedkommende Aarbogen for 1919, S. 379. I Husby Kirke var der 1589 foruden Højalteret, »som er en stor Taffle, med Kristi Korsfæstelse og Apostlene paa Fløjene« (sikkert den samme, som findes endnu) »4 Altre, som de af Iversnæs ikke vilde nedbryde, fordi de ikke havde bygget dem.« Biskoppen bemærker ogsaa, at Christoffer Gyldenstjernes Sten laa løs; det var 2 Aar efter hans Enkes Død. Det er sikkert denne Sten, der nu er rejst i det søndre Sideskib; desværre er den noget afslidt.

Foruden Sønnen Henrik G., der er omtalt nedenfor, havde Ægteparret Sønnen: G a b r i e l G., som boede paa Gaarden og døde ugift c. 1606, og desuden 3 Døtre: S o p h i e G., der ogsaa havde Arvepart i Gaarden og døde ugift 1626 som den sidste Gyldenstjerne, der boede paa Iversnæs, V i b e k e G. (f. 1544, død 1613), der blev gift med Niels Friis til Hesselager og Ørbækklunde, og Karen G., (f. 1544, død . . . , som blev gift med Holger Rosenkrands til Boller (død 1575).

Henrik Gyldenstjerne til Iversnæs var født 1550 og døde 1604. Han blev 1578 gift med Karen Eriksdatter Bille, der døde 1582, hvorefter han 1585 ægtede Birthe Nielsdatter Trolle, der var født 1561 og døde paa Iversnæs i April 1598. Biskop Jacob Madsen holdt Ligtalen over hende. Forresten døde hun i Barselseng og havde dog forinden en Gang født Tvillinger og en anden Gang Trillinger.**)

Niels Gyldenstjerne, Henrik G.s Søn af 2det Ægteskab, arvede Iversnæs. Han var gift med Margrethe Larsdatter Straale. Han havde endnu Andel i Gaarden 1616, da han den 6. 12. foretog et Mageskifte med Breide Rantzau til Tybrind.***) Hans Søn H e n n i n g G. døde ugift. Men c. 1624 maa han sælge Gaarden til den rige Hans Lindenov d. ældre, der

*) Vends Herreds Breve i Bispearkivet.

***) Jacob Madsens Visitatsbog ved Crone-Bloch: »Den fynske Gejstligheds Historie« I, S. 64.

***) Wedellsborg Arkiv.

udløste de andre Medejere og ved den ovennævnte Sophie G.s Død 1626 kom i fuld Besiddelse af Gaarden. Niels G. maatte stadig kæmpe med Gæld og økonomiske Vanskeligheder i de c. 20 Aar han havde Gaarden; med ham er altsaa Gyldenstjernernes Saga ude paa Iversnæs.

I Faderens Tid var iøvrigt Gaarden bleven udvidet med en ny Længe, idet der fra Østenden af det smalle Hus blev opført en lang, smal Længe mod Nord i 2 Stokværk og et øvre, lavt Halvstokværk (Se »Danske Herregaarde ved 1920, Side 67.) — Niels Gyldenstjerne havde en Broder: J e s p e r G., der døde ugift, og 3 Søstre.

Hans Johansen Lindenov — den ældre — var født 7. 10. 1573 paa Fobislet i Nordslesvig, der i umindelige Tider havde været Slægtens Hjem. »De sagtmodige Lindenov'er var i det hele en gammel, men aldrig synderlig fremtrædende Adelsslægt. Han havde i sin Ungdom fra 1591 været udenlands i 9 Aar, bl. a. i Strasburg. Efter sin Hjemkomst ægtede han 1601 i København Rigsraad Jacob Seefeldts Datter Sofie, men Aaret efter døde hun i Barselseng. 1605 giftede han sig anden Gang med Lisbeth Sofie Rantzau, Datter af Statholder Breide Rantzau til Tybrind. Med hende havde han 12 Børn. Hans Lindenov var en meget rig Mand og ejede hele 10 Herregaarde i Jylland og Fyen, foruden G a u n ø paa Sjælland, hvortil han skriver sig. Fra 1639 til sin Død var han tillige Lensmand paa Hindsgavl. 1634 blev han Ridder ved Prins Kristians Bryllup. 20. 9. 1623 fik han Skøde fra Tønne Friis til Hesselager paa 2 Boliger i Fønsskov [Wedellsborg Arkiv]. 1630 fik han i Mageskifte med Kronen en Gaard i Husby By og en Gaard i Eskør. Han døde 28. 8. 1642 og ligger begravet i Husby Kirkes Kapel i en Metalkiste; Enken blev boende paa Iversnæs, hvor hun døde 27. 4. 1652. Iversnæs tilfaldt Sønnen: H a n s L i n d e n o v d e n y n g r e, som blev Rigsraad, Ridder og Lensmand paa St. Knuds Kloster i Odense; han var ogsaa Admiral. Han var gift med Kong Kristian den 4des og Kirstine Munks Datter: Grevinde Elisabeth Augusta (født 1623, død 9. 8. 1677). Ægteskabet var imidlertid ulykkeligt; Hans Lindenov var baade en raa og uduelig Mand, og hans Hustru var ikke bedre. Deres Datter Sofie Amalie Lindenov til Lindenberg er berygtet for at have myrdet sin Husbond, Claus Daa; og Sønnen Christian gjorde stor Gæld i Holland. Da han døde blev hans Legeme, støbt i et »Blykorpus«, sendt hjem og begravet i Husby Kirke under det søndre Kapel, som Faderen havde faaet Lov til at indrette til Familiebegravelse.*) Ingen

*) Naar det i »Danske Herregaarde ved 1920« hedder, at Hans L. den yngre fik Bevilling til at indrette et Gravkapel i Husby Kirke, maa

af Slægten kunde holde paa Penge, og 1653 solgte Hans Lindenov Tybrind til sin Svigermoder, og en hel Del af Godset gik tabt. Elisabeth Augusta var baade ødsel og uordentlig, meget hengiven til Spil og vistnok ogsaa til Drik. Hertil kom saa Svenskernes Indfald i Vestfyen. 30. 1. 1658 gik Svenskekongen og hans Hær over Isen ved Brandsø og landede ved Tybrind Vig, hvor den danske Styrke straks overgav sig. Den stærkt befæstede Iversnæs Odde forsvarede sig i Begyndelsen godt, men maatte overgive sig ved det 3dje Angreb. Hans Lindenov fik dog skaffet Iversnæs en Sikkerhedsvagt, saa at Gaarden undgik at blive plyndret. (»Salvegarde« kaldte Bønderne det; der menes: sauvegarde). Ogsaa Tybrind havde faaet en saadan »Salvegarde«.

Hans Lindenov, der ikke synes at have været nogen særlig modig Mand, rejste til København, hvor han døde under Belejringen sidst i Maj 1659, c. 50 Aar gammel. Hvad han selv havde levnet, ødte hans Enke; muligvis har »vore Venner, Polakkerne« heller ikke skaanet Iversnæs. Muren i Sidefløjen bærer i hvert Fald Spor af Ild.

Et Par Aar efter gik Elisabeth Augusta fallit og maatte sælge Gaarden; hun fik saa fra 1664 en ret stor Understøttelse af Kronen, men havde ellers intet. Køberen var Christian Urne Christoffersen til Søbysøgaard. Han beholdt imidlertid kun Gaarden i 8 Dage, hvorefter han mageskiftede den mod Lundegaard til en anden af Svigersønnerne, nemlig Rigsskatmester m. m. Hannibal Sehested. I Løbet af 1664 og 65 fik denne Mand ogsaa købt de andre Kreditorer ud, som havde taget Resten af Godset, saaledes at han 1665 kom i Besiddelse af Iversnæs, Tybrind og Sparretorn med Tilliggende. 3. 1. 1665 fik han Birkeret til Iversnæs og Tybrind; det er Oprindelsen til »Wedellsborg Birk«, som først for et Aar siden er bleven nedlagt ved den nye Retsordning. 17. 8. s. A. faar han Patronatsretten til Balslev Kirke imod den tilsvarende af Ejby Kirke.*) Han fik imidlertid ikke længe Glæde af sin nye Besiddelse, da han allerede døde 1666. Men da han har spillet en vigtig Rolle baade i Norges og Danmarks Historie, skal jeg her give en kort Levnedbeskrivelse af ham.

Hannibal Sehested var født 1609 paa Øsel, hvor hans Fader den Gang var Lensmand. Førældrene var Claus

dermed være ment en underjordisk Begravelse. Thi begge Kirkens Side-skibe, baade det nordre og det søndre (der nu er Gravkapeller) stod paa Jacob Madsens Tid 1590: »Korskirke, teglhængt, 5 Hvælvinger, 2 i hvert Kapel.«

*) Kronens Skøder II., 2. Heft.

Maltesen til Højris og Anne Nielsdatter Lykke; men Faderen antog senere Navnet Sehested. Hannibal S. hørte saaledes ikke til den gamle danske Adel, med hvem han i det hele stod paa en spændt Fod. Han var en overordentlig klog og dygtig Statsmand, omend langt fra uegennyttig. 1642—51 var han Statsholder i Norge, men maatte derpaa fratræde og rejste til Udlandet. Han havde iøvrigt oftere været udenlands ved Universiteter og fremmede Hoffer; en Tid var han bl. a. spansk General. Under Svenskekrigen var han traadt i Forbindelse med Kong Karl den 10de Gustav, men sluttede sig dog ikke som Svogeren Korfits Ulfeldt til sit Fædrelands Fjender. Den Dag kom imidlertid, da Kong Frederik den 3dje sendte Bud efter ham og fik ham hjem, fordi han havde Brug for ham. Han blev en af den nye Enevoldsregerings første Mænd og blev rigelig belønnet derfor, blev Gesandt, Rigets Skatmester, Gehejmeraad, Præsident i Rentekammeret, Assessor i Statskollegiet og i Højesteret m. m. Kong Ludvig den 14de af Frankrig gjorde ham endog til fransk Greve (1663), hvad der var en stor Udmærkelse. Han døde 23. 9. 1666 i Passy ved Paris. I sit Ægteskab med Grevinde Christiane havde han kun ét Barn, Datteren Christiane Sofie, der ægtede Baron Vilhelm Frederik Wedell — den senere første Besidder af Grevskabet Wedellsborg.

200 Aar efter hans Død kom hans efterladte politiske Testamente for Dagen; det er nedskrevet ved hans Død af hans Skriftefader, den franske Præst: J. de Paulmejer, og vidner om hans Statskløgt og Forudseenhed. Heri tager han stærkt til Orde for et Forbund mellem Danmark-Norge og Sverige; »thi kun ved Sammenhold og Enighed formaar de 3 nordiske Riger at trække sig ud af det Afhængighedsforhold til fremmede Magter, hvori deres Uenighed har bragt dem.«

*

Da ovenstaaende Skildring maatte gaa saa brat i Trykken, maa Billedstoffet, der skulde have ledsaget Texten, desværre udgaa. Jeg haaber, at kunne bringe Slægtsvaaben, Ligsten og Portrætter i næste Aarbog.

Forf.